

1975-ci il dekabr ayının ortaları idi. Səhiyyə Nazirliyinin göstərişi ilə Qədirli adına Bakı şəhər Hövzə xəstəxanasının tibb işçilərinin əhaliyə göstərdiyi səhiyyə xidmətinin səviyyəsini yoxlayırdıq. Komissiyanın tərkibində tibbin hər sahəsi üzrə yüksək ixtisaslı həkimlər vardı. Mənə cərrahiyyə şöbəsinin il ərzindəki fəaliyyətini təftiş etmək tapşırığı verilmişdi. İlk növbədə xəstəxananın Baş həkimi Sədi Əfəndiyevin qəbulunda olduq. Onun göstərişilə bizi şöbələr üzrə istiqamətləndirdilər.

Mən cərrahiyyə şöbəsinin müdiri Əliyev Ənvər Fətulla oğlu ilə tanış oldum. Güləruz həmkarım məni mehribanlıqla qarşıladı. Şöbə müdirilə palataları gözdük, xəstələri birgə müayinə etdik...

Bütün bu vaxt ərzində əlində xeyli xəstəlik tarixçələri olan, bir gənc tibb işçisi də yanıma axtarırdı. O, məqamında hər bir xəstə haqqında dürüst, dolğun məlumat verirdi. Ona olan marağımı gizlədə bilmədim. Üzümü Ənvər həkimə tutub soruşdum: - Doktor Əliyev, bu cavan həkim hansı ixtisasın sahibidir?

Ramiz MÖVSÜM

çox yaraşlıq, gözəl bir qadın çıxdı. Onun xurmayı saçlarını altında gizlədən karaxmalla kolpaki, dümağ xələtinin döş cibindən boylanan ipək dəsmalı diqqətimi çəkdi... Salamlaşdıq. Özümü təqdim etdim. O da özünü təqdim etdi: - Patoloq-anatom Abdullayeva Dilarə Əsəd qızı.

Beləcə tanış olduq. Onun yüksək mədəniyyəti, kübarlığı məni heyran etdi. Otaqlara da nəzər saldım. Meydixananın təmizliyi, səliqə-səhmanı yüksək səviyyədə idi. Dilarə xanım işimin mahiyyətini bildiyindən, meyidlərin qeydiyyatına düşdüyü protokol jurnalını gətirib, masanın üstünə qoydu. Mən jurnalı əvvəldən axırədək diqqətlə yoxladım. Bir meydiddən savayı, hamısı təşrih olunmuşdu. Mən Dilarə xanıma iradəmi bildirdim: - Doktor Abdullayeva, protokol jurnalında Tağıyeva Sürəyya Zeynalabdin qızının meydinin yarılmadığı qeyd olunub. Onun təşrih olunmamasının səbəbi nədir?

Dilarə xanım sualıma birbaşa cavab verə bilmədi, udqundu. Onun üzündəki kədəri sezdim. Boğuş səslə dedi: - Doktor, həmə qadın anamdır. Baş həkimə icazə aldım ki, anamı təşrih etməyim. O da sağ olsun, razılıq verdi.

Mən də kədərləndim. Dedim: - Ananıza Allah rəhmət eləsin!

Dedi: - Sağ olun, doktor.

Dedim: - Dilarə xanım, ananızın adı, soyadı, atasının adı mənə də yəqinlik yaradır ki, o - Zeynalabdin Tağıyevin qızıdır, yanlışlamışam ki?

O, dedi: - Xeyir, yanlışlamamırsınız, Zeynalabdin Tağıyev babamdır...

Aramızda sükut yarandı. İkimiz də düşüncələrə qərq olduq...

Sükutu pozdum: - Dilarə xanım, sizinlə tanışlığımıza çox şad oldum!.. Ananız barədə məlumatım yox idi. Təəssüflər olsun ki, onu tanımamışam. Sara xalanızı isə ara-sıra televiziya verilişlərində gördüm...

Dilarə xanım dedi: - Sara xalam babamın böyük qızıdır, anamsa kiçiyidir.

Dedim: - Dilarə xanım, ananızın ölümünə səbəb nə oldu?

O dedi: - anam xəstə idi. Qan təzyiqindən, şəkərli diabetdən əziyyət çəkirdi. Ürək problemləri də vardı. Arada müayinə, müalicə məqsədilə xəstəxanaya - yanıma gəlirdi. Həkimlərimiz onun nazıyala

Dilarə xanım sözlərimdən fərəhləndi, mənə təşəkkür etdi. Mənə göstərdiyi səmimiyyətə görə, ona minnətdarlığımı bildirib, şöbəni tərk etdim.

...Hövzə xəstəxanasında apardığımız illik yoxlanmanı yekunlaşdırıb, nəticələrini Səhiyyə Nazirliyinə təqdim edəndən sonra, iş yerlərimizə qayıtdıq.

* * *

Aradan bir müddət keçəndən sonra, mən gedib Dilarə xanıma baş çəkdim, ondan hal-əhval tutdum, xeyli söhbət etdik. Gəlişimə çox sevindi. Tez-tez də gedib, Dilarə xanıma işindən ayırmazdım. Amma mütləq bayramlarda gedib, onu təbrik edirdim. Bu minvalla aylar, illər gəlib dolandı. Bir dəfə də Gerasimdən söhbət düşdü.

Dilarə xanım dedi: - Halal olsun ona, Tibb İnstitutunu bitirib, hal-hazırda bizim xəstəxanda cərrah işləyir.

Dedim: - Dilarə xanım, o ləzgi balası haqqında mən o vaxt sözümü demişdim. Atalar məsəli var: «Cəhd çarığ yırtar!..» Hələ bu harasıdır, o çalışqanlıqla Gerasim çox qabağa gedəcək! Baş həkim Sədi Əfəndiyev də sağ olsun ki, ona himayədarlıq elədi, yanına gətirdi. Allah bilir, yoxsa, hansısa kənd xəstəxanasında ilişib qalacaqdı o...

Aradan xeyli vaxt keçdi, eşitdim ki, Gerasim «Elmlər namizətidir». Təəccüblənmədim, dedim ki, hələ bunun dalı var!..

Bir müddət də keçdi. Xəbər tutdum ki, Gerasim müdafiə edib, «Doktorluq elmi dərəcəsi» alb, professoru, respublikamızın sayılıb-seçilən cərrahlardan biridir. Onu ürəkdən təbrik etdim, ona işində yeni-yeni nailiyyətlər arzuladım.

Gerasimin uğuruna sevinənlər çox idi, paxıllığını çəkənlər də vardı. Yaxşı deyiblər ki, yüz yeyənin olsun, bir deyənin olmasın...

Mən az hallarda Dilarə xanımla telefon əlaqəsi saxlayırdım. (Məndə yalnız iş telefonunun nömrəsi vardı.) Əksər hallarda iş yerinə gedib, ona baş çəkirdim. Fəxr edirdim ki, Zeynalabdin Tağıyevin nəvəsiylə bir yerdəyəm...

1988-ci il yanvar ayının son günləri idi. Qar yağmışdı. Hava çox soyuq idi. Dilarə xanımın iş telefonu zəngimə cavab vermirdi. Ondən çox nigaran idim. Xəstəxanaya getdim. Öyrəndim ki, Dila-

TƏŞRİH OLUNMAYAN MEYİT

Ənvər Fətullayev bu ara qımışdı: - Rüstəmov Gerasim həkim deyil, hələ həkimlikdə oxuyur. O, bizdə medbrat işləyir. İşinə can yandırır. İşgüzarlığına görə onu hamı sevir. Gerasim işdən sonra da qalıb, xəstələrə təmənnsiz qulluq etməklə yanaşı, onların xəstəlik tarixlərini hərtərəfli araşdırır, analizlərinin, müayinələrinin nəticələrini müqayisəli şəkildə öyrənir, özü üçün lazımı qeydlər aparır. O, biliyini artırmaq naminə xarici tibbi bilgilərə də müraçiat edir... Baş həkimimiz Sədi Əfəndiyev Gerasimə xüsusi rəğbət bəsləyir. Hər bazar ertəsi Baş həkimin şöbəmizdə «abxodu» olur. O, bu tədbirə Gerasimi də dəvət edir.

Ənvər həkim söhbətini tamamladı. Mən Gerasimin əlini sıxıb dedim: - Səni təbrik edirəm! Bu çalışqanlıqla çox qabağa gedəcəksən... Sənə uğurlar arzulayıram!..

O da mənə minnətdarlıq əlaməti olaraq: - Sağ olun! - dedi. ...Gün ərzində həmkarlarımla bir yerdə oldum. Onların köməkliliylə lazım olan məlumatları topladım. Sonda xoş təəssüratlarla ayrıldıq. Ertəsi gün biz yenə də etik qaydaya görə Baş həkimlə görüşüb, oradan da təhkim olunduğumuz şöbələrə getdik. Biz yalnız sənəd toplamaqla məşğul deyildik, saatlarla xəstələri müzakirə edirdik, ağır cərrahi xəstələr üzərində əməliyyat aparırdıq...

Demək olar ki, boş vaxtımız olmurdu. Günlərimiz gərgin keçirdi. ...Mən cərrahiyyə şöbəsində yoxlama işlərimi yekunlaşdırıb, patoloji-anatomik korpusa - meydixanaya getdim. Qapını açıb, içəri keçdim. Xalça döşənmiş dəhlizlə yavaş-yavaş addımladım. Dəhlizin yan-yörəsində düzülüş dibçəklərdəki göz oxşayan rəngbərəng gülləri görcək, dururdum... Düşündüm «bəlkə səhv gəlmişəm, bura heç meydixana deyil...» Elə bu vaxt yan otaqdan

oynayırdılar... Dava-dərmanın hesabına yaşayırdı. 75-ci ilin qışı anama düşmədi. Qarlı gündə yenə də yanıma gələndə, xəstəxanaya çathaçatda buzun üstə ayağı sürüşüb, yıxılıb, beyninə qan sızıb... Anamı koma vəziyyətində xəstəxanaya gətirdilər. Həkimlərimiz əldən-ayaqdan düşdülər, amma onu həyata qaytara bilmədilər... 52 yaşında 71 yaşlı anamı itirdim. Onunla mənim 19 il yaş fərqu vardı. Bu o deməkdir ki, anam 19 yaşında mənə bu işıqlı dünyanı bəxş edib. Onu özümə həm ana hesab edirdim, həm bacı. O, mənim güvənc yerimiydi!..

Dedim: - Dilarə xanım heç ruhdan düşməyin, vaxtilə babanız Zeynalabdin Tağıyev xalqımızın güvənc yeri idi, indi də xalqımız bir nəfər kimi sizin güvənc yerinizdir!.. İnanın, bütün qapılar sizin üzünü açır!.. Siz bizim fəxrimizsiniz, gözümüz üstə yeriniz var! Həmişə gəlib, sizə baş çəkəcəyəm...

rə xanım təqaüdə çıxıb. Mən bir daha onu görə bilmədim.

Fevral ayı ölkəmizə qəm-qüssə gətirdi. Erməni faşistləri yurdumuza basqın etdilər. Torpaqlarımızın müdafiəsinə qalxdıq. Yaralılara yadım etmək üçün, mən də digər həkim yoldaşlarımla könüllü olaraq, cəbhə bölgəsinə yollandıq. Mən əvvəl Ağdamda, sonra Kəlbəcərdə oldum. Sonra da bir neçəmizi Laçına göndərdilər. Hər yerdə qanlı döyüşlər gedirdi. Gecə-gündüz ölümlə çarpışırdıq ki, əsgərlərimiz tələf olmasınlar...

Müharibə qurtardı. Əvvəlki iş yerlərimizə qayıdıb, əmək fəaliyyətinə başladım. Dilarə xanımla da maraqlandım. İş yerində mənə söylədilər ki, Dilarə xanım xəstəliyiylə əlaqədar olaraq, qardaş Türkiyədə müalicə olunur, vəziyyəti ağırdı. Bir də dedilər ki, onun xalası Sara xanım 1991-ci ildə 92 yaşında dünyasını dəyişdi, Mərdəkəndə atasının yanında dəfn olundu. Hər iki bəd xəbərdən çox üzüldüm. ...Uzun müddət apardığım axtarıslara baxmayaraq, Dilarə xanımdan heç bir məlumat əldə edə bilmədim. Bir gün Dilarə xanımın qara xəbəri gəldi. Onun 2006-cı ildə 83 yaşında vəfat etdiyi bildirildi. Dilarə xanımın ölümü məni çox sarsıtdı...

Xeyirxahlığına görə «EL ATASI» adlandırılan Hacı Zeynalabdin Tağıyevin sonuncu nəvəsi də dünyasını dəyişib, Haqq dərğahına qovuşdu. Dünya şöhrətli messenat bütün övladlarını və nəvələrini itirsə də, şəcərəsi mövcudluğunu qoruyub saxlayır. Onun müxtəlif sənət və peşə sahibləri olan, adlısanlı nəticələri dünyanın dördübir tərəfində yaşayırlar, ulu babalarının soyadını daşıyırlar!..